

Kulturredaktör: Knut Carlqvist (knutc@algonet.se)

Visserligen trängs floskler med självklarheter och en del kristet jox när Blair lägger ut sina ordmassor, men därunder finns en tonträff av närmast reagansklass.

Foto: LOUISA BULLER/AP/PRESSENS BILU

Sofisk shootout

ning och goda argument för att överge. I de allra flesta fall, hävdar Searle, har vi inte sådana goda argument. Han anför som exempel:

Det finns en verklig värld, som existerar oberoende av våra upplevelser, våra tankar, vårt språk. Ord i våra språk, som till exempel "kanin" eller "träd", har normalt ganska tydliga betydelser. I kraft av dessa betydelser kan man använda orden för att tala om och referera till verkliga föremål i världen.

Förtrostan på yttervärlden

Vi tror inte att det finns en yttervärld för att vi har resonerat oss fram till det, alltså inte i samma mening som vi tror att mutor har förekommit i OS-sammanhang. Vår förtrostan på en av oss oberoende yttervärld är en sorts yttersta utgångspunkt, något vi helt enkelt tar för givet i våra försök att få reda på något om denna yttervärld. Vi startar inga utredningar, för att ta reda på om det finns yttervärld – antagandet att det finns en är en förutsättning för att vi ska kunna fortsätta, och försöka ta reda på något ytterligare om hur denna yttervärld är beskaffad. Därför hör tron på en yttervärld till *default*-inställningarna.

Men ibland måste man avvika från utgångspunkterna, de är inte sakrosakta. Den kanske mest berömda och efterhågsna utgångspunkten är dualismen, tanken att var och en av oss består av två förenade, men väsensskilda delar – kropp och själ, materia och medvetande. Denna föreställning avvisas bestämt av Searle, som anser att den bara leder till problem. Det huvudsakliga problemet irriterade redan Descartes, som är denna dualisms egentliga upphovsman: Om kropp och själ är två väsensskilda saker – substanser – hur kan det ena då påverka det andra? Materien tycks helt och hållet kunna förklaras utifrån fysikens principer. Enligt en äldre uppfattning räckte det med atomer som kolliderade, och då skulle det helt enkelt inte finnas utrymme för att medvetandet kunde utträta något. (Trots att modern fysik inte nöjer sig med en mekanistisk uppfattning, med biljardbollslika atomer som kolliderar, så kvarstår just detta problem även för den.) Medvetandet åker då bara snålshjuts på materiella händelser. En sådan uppfattning har kallats *epifenomenalism*.

Strid mot väderkvarnar

Searle avvisar (med rätta) epifenomenalismen, men hans diskussion är lite förvånande. Det ser ut som om Searle tror, eller vill få oss att tro, att det finns många entusiastiska epifenomenalister och därför argumenterar han ihärdigt mot dem. Men det är missvisande. Det finns helt enkelt inga förespråkare för epifenomenalism. Det som gör epifenomenalismen omdiskuterad är att några enkla utgångspunkter ser ut att leda till en sådan uppfattning. Alla är ense om att epifenomenalismen ger ett oacceptabelt resultat, men diskussionen syftar till att ta reda på vilka utgångspunkter som måste revideras eller förkastas helt och hållet. Här ser det ut som om Searle har läst slarvigt.

filosofi

J R Searle
Mind, Language and Society.
Philosophy in the Real World
Basic Books, 1998

av skepticism är ett annat exempel. Hans diskussion åstadkommer ingenting. Searle går med på att vi inte har någon garanti för att våra enskilda upplevelser svarar mot något i verkligheten eller ger oss kunskap om verkligheten, men han anser att det finns en garanti för att summan av våra upplevelser faktiskt svarar mot något i verkligheten, faktiskt ger oss kunskap.

Det resonemanget kan jämföras med följande: En man kommer in i affären för att köpa mjölk, och betalar med en hundralapp. Expediten vill inte ta emot hundralappen, med hänvisning till att så många hundralappar på sistone har varit falska. Mannen går med på att expeditionen har ett problem – de falska hundralapparna är tillräckligt välgjorda för att lura blotta ögat. Men mannen har en lösning på problemet: "Jag har så många hundralappar. Titta, hela min väska är full av nya hundralappar!" Expeditionen blir nog intet gladare av detta.

Searle ser som ett stående inlag i sin teoribildning att man ska gå utöver tidigare, skenbart ouplösliga, konflikter genom att attackera stånpunkter som bägge sidor i konflikten tar för givna. Då ska konflikten försvinna och tidigare fördomar med den. Vi ska inte längre behöva tro att vi måste välja mellan ditten och datten – nu ser vi att det finns ytterligare alternativ. Detta är en i och för sig lovvärd ansats, men det är svårt att se hur det fungerar i Searles konkreta tillämpning. Hans hantering av kroppsjäl-problemet ser därför mer ut som en omformulering av det ursprungliga problemet (med alla ursprungliga svårigheter bibehållna) än som en direkt lösning av ett gammalt problem.

Searle ser som ett stående inlag i sin teoribildning att man ska gå utöver tidigare, skenbart ouplösliga, konflikter genom att attackera stånpunkter som bägge sidor i konflikten tar för givna.

"Hur kan något som i grund och botten bara är ett stycke papper användas för att skaffa sig så mycket?" visar sig inte vara alldeles enkel att reda ut, men Searle lyckas skissa på en rimlig förklaring (den finns i mycket större detalj i hans bok *The Construction of Social Reality*).

Sammanfattningsvis finns det alltså rätt mycket att vara kritisk mot i Searles nya bok, men den är elegant och tydligt skriven, och full av goda uppslag. Därför kan man gott läsa den.

FREDRIK STJERNBERG

Blair håller låda

Blairs samlade tal är ingen kloskvältare. Men där finns ett och annat att hämta, skriver Mats Johansson.

tonträff av närmast reagansklass. Det hör till ledarska pets kvaliteter att få även en välmående medelklass att bli sig om

Tony Blairs valseger 1997 baserades enligt en av hans demonproducenter Philip Gould på den enklaste av politiska strategier: Man gör något åt sina egna svagheter och slår hårt mot motståndarens.

När det gällde labours svagaste punkt, en dokumenterad oförmåga att framtä som ett ekonomiskt ansvarigt parti, valde strategerna spelvarianten "stjäla motståndarens kläder". Medan de konservativa framställdes som slösaktiga skattehöjare, för Blair riket runt och sade sig vilja ha ett skattesystem där "människor kan bli rika genom hårt arbete, risktagande och framgång."

Dygd och familj

Det som under hela 80-talet hade varit en tillgång för Tories, väljarnas identifikation med Thatchers vädjan till kärnfamiljens värden, fick sin motsvarighet i Blairs plädering för familjen som moralisk fostrare, i kombination med krav på lag och ordning. Med viss trovärdighet kunde han profilera sig som dygdens väktare i kontrast till det skandalösa Majorstyret. När det gällde väljarnas största skepsis mot ett labour i regeringsställning, misstanken att partiet åter skulle bli facketts fånge, hade Blair tidigt visat vem som bestämde när han personligen drev igenom en ändring av partistadgan som avskaffade facketts dominans i partioorganisationen. Operation Högervändning lyckades. Tories föll som ett halvtruttet äpple i första hösttruttet.

Den som läser ett urval av Blairs programtal, nytugivna på svenska av ett socialdemokratiskt närstående förlag, ser att framgången inte bara kom av yta utan faktiskt hade substans. Visserligen trängs floskler med självklarheter och en del kristet jox när Blair lägger ut sina ordmassor, men därunder finns en

... barn i skolklasser som är för stora för att de ska kunna lära sig ordentligt, ungdomar i tjugooårsåldern som aldrig haft ett arbete, vandaliserade tåg, igen korrade stadskärnor och förstörd landsbygd, gamla som inte förmår njuta av pensionsarslivet därför att de ständigt är rädda; politiska institutioner så avlägsna att de förfaller att inte längre tjäna folket utan bara sig själva.

Passager à la King

Det är sällan någon litterär njutning att läsa gamla tal manus i bokform. Inte heller dessa, även om det finns passager som hade legat väl i mun också på Martin Luthe King. Men för den som vil studera fenomenet Blair är *Min dröm* en start. Särskilt för svenska socialdemokrater som behöver en ny dröm kar läsnigen locka.

Varning dock för falska analogier. Persson är inget förkunnare som Blair och svensk politik inget tvåpartsystem. Här står socialdemokratin för det konservativa etablissemang, fortfarande under LO:s överhöghet. Partiet har heller inte förlorat till räckligt ofta och länge för att som labour, efter fyra raka valförlor, förmå sig att visdomdjuket inför väljarna och kunna dra fördel av underlägsna möjlighet till förnyelse.

Bäst att prata

Blairs kritiker hävdar att han är bäst på att prata och att hans främsta bidrag till historieboken kommer att bli talet vid prinsessan Diana begravning, då en hel nation grät. Nu har orden hunnit ikapp honom. De brittiska väljarna vill inte ha mer retorik och tårar utan handling.

MATS JOHANSSON

politik

Tony Blair
Min dröm. Idéer för tjugohundratalet.
Hjalmarson & Högberg, 1998